

ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLK VE ORTA ÖĞRETİMDE ÇALIŞAN MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETİM DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN ALGILARI

THE PERCEPTION OF STUDENT TEACHERS AS REGARDS INSTRUCTIONAL BEHAVIORS OF MATHEMATICS TEACHERS IN PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION

Yrd.Doç.Dr.Veyssel BUTAKIN Arş.Gör. Mustafa ODAY
D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi OFMA Matematik Öğretmenliği, obay@dicle.edu.tr

Özet

Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının ilk ve orta öğretimde çalışan matematik öğretmenlerin dersi açısından öğretim davranışlarını gerçekleştirme düzeyine ilişkin algılarını saptamaktır. Araştırmanın evrenini D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinde okul deneyimine katılan matematik öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmaya 208 öğrenci katılmıştır. Öğretmen adaylarının gözlemleri branş, program ve cinsiyet faktörlerine göre incelenmiştir. Verilerin analizinde ortalama ve t-testi kullanılmıştır. Yapılan analizlere göre öğretmen adaylarının sırasıyla branş, program ve cinsiyet faktörlerine göre algıları anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ancak öğretmen adaylarının algılarına göre, matematik öğretmenlerin öğretim davranışlarını “dersi işleme” boyutunda ortalama olarak “sık sık” düzeyinde gösterdikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Öğretim Davranışları, Matematik Öğretmen Adayları, Algı

Abstract

The aim of this study is to determine perceptions of students' teachers' aspect of mathematics lesson, who work in primary and secondary school as regards level of realization instructional behaviors. The populations of study consist of students who keep on school experience, in Faculty of Education, Dicle University. 208 student take part in study and all of the students' observe assessed. Observe of the student teachers was inquired aspect of branch, program and sex level. In the analysis of data, the average and t-test were used. As a result of data analysis, according to respectively branch, program and sex was not found significant difference between each group. But according to perceptions of the student teachers, it was determined that teachers show instructional behavior at frequently level at average in dimension of study lesson.

Key Words: Instructional Behaviours, Mathematics Student Teachers, Perception

1. GİRİŞ

Genel olarak okul ortamının özelde ise sınıf ortamının öğrenci başarısı üzerinde etkili sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Okul ve sınıf ortamının öğrencinin duyuşsal ürünlerini olumlu olarak etkilemesi durumunda öğrencinin ortama adaptasyon ve dinamiklerini harekete geçirici bir rol oynadığı ve bunun

sonucu olarak da öğrenme için harekete geçirici bir etki yarattığı konusu yaygın olarak kabul görmektedir (Bloom, 1979: 166).

Sezgin'nin (2000: 8) belirttiği gibi etkili eğitim ve öğretimin gerçekleştirilebilmesi için öncelikli olarak okul programlarının iyi planlanması ve programların yapılan eğitime uygun bir tutarlılıkta olması gereklidir. Bu belirlemeye göre amaç edinen eğitimsel sonuçlar için eğitim girdileri ve sürecin çok iyi planlanması ve bu planlama doğrultusunda sürecin yaşatılması gerekliliğidir. Öğretim ortamında öğretmen davranışlarının mevcut programla tutarlı olması dışsal bir gözlemde de algılanmasını gerekli kılmaktadır.

Eğitimin önemli bileşeni olan öğretmenin nitelikleri ve mevcut program veya planlamaya uygun ve tutarlı hareket etmesi, öğretim etkinliklerinin ne derecede etkili olacağını ya da amacına ulaşacağını anlamaya yönelik çok önemli ipuçları verecektir. Bu nedenle öğretmen davranışlarının mevcut program dâhilinde dışarıdan gözlenebilmesi, programın kağıt üzerinde kalmayıp davranışa dönüşmüş olduğunun kanıtı olacaktır.

Ertürk'e göre (1979: 83-84) öğretme, herhangi bir öğrenmeyi kılavuzlama ve sağlama faaliyetidir. Açıkgöz (2003:12) ise öğretme etkinliğini genel olarak, öğrenmenin kolaylaştırılması, öğrenmeye rehberlik edilmesi ve öğrenene öğrenmeyi gerçekleştirmesinde yardımcı olunması süreci olarak ele almaktadır. Senemoğlu (2003, 400), öğretimin tanımında da yer aldığı gibi öğretim sürecinin üç aşaması bulunduğunu belirtmekte ve bunlar; öğretimin planlanması, öğretimin uygulanması, öğretimin değerlendirilmesi şeklinde sıralamaktadır. Öğretimin yöneticisi olarak öğretmenin görevi ise belirlediği öğrenme hedefleri doğrultusunda, öğrenci ve öğrenme süreci özelliklerine uygun olarak dışsal olayları seçme, düzenleme, uygulama ve denetlemedir. O halde gerek program geliştirmeciler gerekse öğretmenler öğretimi planlama, uygulama ve değerlendirmede yetkin olmalıdırlar.

Gage ve Berliner (akt. Açıkgöz, 2003: 99) öğretmenin sınıfta oynayabileceği rolleri dört grupta toplamaktadır. Bunlar: (a) sınıf iklimini belirleme, (b) gereksinimleri karşılama, (c) duyguların yatışmasına yardımcı olma ve (d) öğrencilerin öğrenmesine yardım etmedir.

Özellikle öğrenmeyi gerçekleştirmek için ortamın ve koşulların iyi düzenlenmesi önem taşımaktadır (Desforges, 1995:3-5). Bu nedenle öğretmenlerin bir yandan öğretim etkinliklerini dersin amaçlarına uygun olarak planlarken öte yandan da bu etkinlikleri sınıf ortamında etkili bir şekilde

uygulamaları gerekir. Öğretim etkinliklerinin etkili bir şekilde uygulanabilmesi her şeyden önce öğretmenin dersin amaçlarına uygun materyal kullanması, öğrencinin derse katılımını sağlaması ve güdülemesi, olumlu davranışların pekiştirilmesi, öğrenme düzeyini belirlemek ve hatalı öğrenmeleri saptamak için dönüt-düzeltilme etkinliklerini kullanması gerekir.

Arı ve arkadaşları (2001:228), sınıftaki öğrencileri motive etme şekillerinin iki büyük grupta incelenebileceğini belirtmektedirler. Bunlar; sınıfın genel ortamı içinde öğrencileri motive etmek, belirli bir konunun öğretimi süresinde öğretimi motive etmek biçimindedir. Sınıfın genel ortamı içinde öğrencileri motive ederken onların ilgi ve ihtiyaçlarından yararlanılabileceği gibi öğretmen öğrenci işbirliği, verilecek ödevlerden ve çeşitli görsel ve işitsel materyallerden de yararlanılabilir.

Eğitimcilerin teknolojiyi eğitim sistemlerinde etkili olarak kullanabilmesi için bireylerin nasıl öğrendiklerini bilmeleri gerekmektedir. Bunun için eğitimin teknoloji ve bilim ile olan yoğun ilişkisini kavrayabilmek gerekir. Eğer bu ilişki kavranabilirse, eğitim teknolojileri uygulamalarında başarılı uygulamalar ve sonuçlar elde edilebilir olduğu belirtilmektedir (İşman, 2003:23)

Öğrenmenin sağlanmasında önemli olan bir diğer husus da öğrenci katılımıdır. Öğretim hizmeti niteliğinin bir başka ögesi de öğrenci katılımıdır. Katılma, öğrencinin istenen davranışı kazanması için kendine sağlanan işaretlerle belli bir düzeyde açık ya da örtük olarak etkileşmesi ve bu çabayı davranışı kazanıncaya kadar devam ettirmesidir. Kısaca, öğrencinin kendisine sağlanan öğretim durumunun ilgili öğeleriyle etkileşmesi ve bu etkileşimi davranışı kazanıncaya kadar sürdürmesidir (Senemoğlu, 2003:458). Katılma süreci aynı zamanda öğrencinin kendi bilgilerini yapılandırma ve bilgilerini sistemleştirmesi için de gereklidir. Özden'e göre (2003:57) yapılandırmacı teori; dışarıda bir yerde öğrenenden bağımsız bilgi olmadığını, sadece öğrenirken kendi kendimize yapılandırdığımız bilginin var olduğunu savunur. Ancak öğrenen kendi bilgilerini yapılandırırken sürekli dönütler ve pekiştireçler olarak oluşturduğu bilginin doğru temellere oturtulmasına katkıda bulunur.

Kısacası okuldaki eğitimin üç temel ögesinin okul ortamı, öğretmen yeterliliği ve öğrencilerin uygulanan eğitime cevap niteliğinde verdiği davranışlar olduğu söylenebilir.

Öğretmen adayları uygulama sırasında kuramsal bilgilerini uygulama ile bütünleştirmek için çaba gösterirler. Bunu yapmaya çalışırken de önemli oranda uygulama öğretmenlerin deneyimlerini örnek olarak alabilirler. Bu durumda mesleğe yeni başlayan öğretmen adaylarının uygulama çalışmaları

sırasında matematik öğretmenlerinin davranışlarını nasıl algıladıkları önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle böyle bir araştırmaya gerek duyulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Okul deneyimi uygulamalarına katılan İlk ve Orta Öğretim Matematik Bölümündeki Öğretmen Adaylarının uygulama öğretmenlerinin davranışlarına ilişkin algılarını bazı değişkenler açısından incelemektir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi: "Betimleme survey" yöntemidir. Bu yöntem olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan araştırmalarda kullanılır (Kaptan, 1991: 59).

Evren ve Örneklem

Araştırma 2006–2007 öğretim yılında D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlk ve Orta Öğretim Matematik Bölümlerine devam eden ve okul deneyimi uygulamalarına katılan öğretmen adaylarını kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemi 208 öğrenciden meydana gelmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının tümünün görüşleri değerlendirmeye alınmıştır.

Veri toplama araçları

Bu çalışmada kullanılan veri toplama aracı Oral'ın (2000) "öğretmen adaylarının ortaöğretimde çalışan öğretmenlerin öğretim davranışlarına ilişkin algıları"ni saptamak amacıyla geliştirdiği ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal formunun Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.89 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca bu araştırma için yapılan analizde ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.85 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler bilgisayar ortamında SPSS paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde ortalama ve t-testinden yararlanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

Veri toplama aracında yer alan ifadeler için “her zaman gözlendi (4)”, “sık sık gözlendi (3)”, “ara sıra gözlendi (2)” ve “hiç gözlenmedi (1)” dereceleri kullanılmıştır. Aritmetik ortamlar yorumlanırken, 1.00-1.75 arasındaki ortalama değerlerin “hiç gözlenmedi”, 1.76-2.50 arasında bulunanların “ara sıra gözlendi”, 2.51-3.24 arasındakilerin “sık sık gözlendi” ve 3.25-4.00 arasında bulunanların ise “sık sık gözlendi” derecede değer taşıdığı kabul edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmaya ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Araştırmada öncelikle öğretmen adaylarının branşına göre ilk ve öğretimde çalışan öğretmenlerin öğretim davranışlarına ilişkin algıları incelenmiştir. Bu amaçla yapılan analizler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Öğretmen adaylarının branşlarına göre öğretmen davranışlarına ilişkin algıları

Branş	N	X _{ort}	SS	Sonuç
Orta öğretim	78	2,60	0,47	t= 0,37
İlköğretim	138	2,62	0,55	p > 0.05

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının branşlarına göre ilk ve ortaöğretimde çalışan matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarına ilişkin algıları arasında anlamlı fark gözlenmemektedir ($p>0.05$). Ortalamalar dikkate alındığında (ilköğretim=2.62, Ortaöğretim=2.60) öğretmen adaylarına göre matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarını sık sık düzeyinde gösterdikleri saptanmıştır. Öğretmen adaylarının, matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarına ilişkin algıları arasında anlamlı fark gözlenmemesi her iki gruptaki öğretmenlerin öğretim davranışlarını sergilemede benzer bir tutum içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada ikinci olarak, öğretmen adaylarının devam ettikleri programa göre (I. öğretim ve II. öğretim), matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarına ilişkin algıları arasında anlamlı fark olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan analizler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo2: Öğretmen adaylarının programlarına göre öğretmen davranışlarına ilişkin algıları

Program	N	X _{ort}	SS	Sonuç
I. öğretim	152	2,62	0,53	t= 0,372
II. öğretim	64	2,59	0,50	p > 0.05

Tablo 2’de de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının programlarına göre ilk ve ortaöğretimde çalışan matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarına ilişkin algıları arasında anlamlı fark gözlenmemektedir ($p>0.05$). Ortalamalar dikkate alındığında ise (I öğrt: 2.62, II. Öğrt: 2.59) I. öğretime devam eden öğrencilere göre öğretmenlerin öğretim davranışlarının daha olumlu olduğu görülmektedir.

Araştırmada yanıt aranan üçüncü soru için cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının öğretmenlerin öğretim davranışlarına ilişkin algıları arasında fark olup olmadığını saptamaktır. Bu amaçla yapılan analizler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre öğretmen davranışlarına ilişkin algıları

Cinsiyet	N	X	S.S	Sonuç
Bayan	55	2,68	0,52	t= 1,070
Erkek	161	2,59	0,52	p > 0.05

Tablo 3’deki bulgular incelendiğinde, öğretmen adaylarının cinsiyete göre ilk ve orta öğretimde çalışan matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarına ilişkin algıları arasında anlamlı fark olmadığı gözlenmektedir. Ancak ortalamalar (bayan: 2.68; erkek: 2.59) göz önüne alındığında bayan öğretmen adaylarının, matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarına ilişkin algılarının daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonucun çeşitli nedenleri olabilir. Bunlardan biri bayan öğretmen adaylarının beklenti düzeyleri erkek öğretmen adaylarına göre daha düşük olabilir. Buna bağlı olarak da öğretmen davranışlarını daha olumlu algılamış olabilirler.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmanın bulgularına göre öğretmen adaylarının program, branş ve cinsiyetlerine göre matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarına ilişkin algıları arasında anlamlı fark gözlenmemiştir. Araştırmaya katılan bütün öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplara göre ortalamaları 2.61 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, öğretmen adaylarının, matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarına yönelik algılarının “sık sık gözlendi” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğretmen davranışlarına yönelik genel olarak olumlu bir bakış açısı içinde olduğu söylenebilir. Ancak, araştırmanın geneli göz önüne alındığında öğretmen davranışlarının istenilen düzeyde olmadığı yani “her zaman gözlendi” düzeyinde olmadığı söylenebilir. Matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarının “her zaman gözlendi” düzeyinde gözlenmemesinin çeşitli nedenleri olabilir. Bu nedenlerden biri sınıfların kalabalık olması, okulların eğitim için gerekli araç-gereçlere yeterince sahip olmaması vb. olabilir. Bir diğer neden ise öğretmen adaylarının yeni öğrendikleri kuramsal çerçeveye göre daha ideal bir değerlendirme yaptıkları ve dolayısıyla teorik olarak öğrendiklerini pratikte görememeleri olabilir. Bunun yanında anketlerin birebir gözlem esnasında doldurulmadığı göz önüne alınırsa, bazı davranışların imajinasyon yolu ile tam hatırlanamayabileceği gerçeği göz ardı edilemez. Bu durumda matematik öğretmenlerinin öğretim davranışlarının gerçek düzeyini belirlemek için sınıf içi gözlemlere doğrudan ihtiyaç vardır. Sonuç olarak öğretmenlerin öğretim davranışlarını daha olumlu hale getirmek için; sınıf mevcutlarının azaltılması ve öğretim için gerekli olan araç gereçlerin sağlanması yoluna gidilebileceği gibi öğretmenler için hizmet içi eğitim kursları da düzenlenebilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Kamile Ün (2003). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Arı, Ramazan ve diğerleri (tarihsiz). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Konya: Mikro Yayınları.
- Bloom, Benjamin S. (1979). **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme** (çev: Durmuş Ali Özçelik). Ankara: M.E. Basım Evi
- Desforges, Charles (1995) **An Introduction to Teaching Psychological Perspective**. USA: Basil Blackwell Ltd.
- İşman, Aytekin (2003). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. İstanbul: Değişim yayınları
- Oral, Behçet (2000); “Öğretmen adaylarının orta öğretimde çalışan öğretmenlerin öğretim davranışlarına ilişkin algıları” **Eğitim ve Bilim**, Cilt 25; Sayı, 115, S: 28-34
- Özden, Yüksel (2003). **Öğrenme ve Öğretme**. Ankara; PegemA yayınları.
- Senemoğlu, Nuray (2003). **Gelişim Öğrenme ve Öğretme- Kuramdan Uygulamaya**. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezgin, İlhan S. (2000). **Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Nobel yayınları.
- Ertürk, Selahattin (1984). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelkentepe yayınları.